

gas of een warmtepomp is - beter te overzien. Zulke 'finale' stappen volgen meestal veel later, na 2030 of zelfs na 2040.

Eind 2021 zouden zes op de tien inwoners al zicht moeten hebben op stap één. Daarnaast zijn er ook vervolgstappen nodig. Een realistisch doel voor komende jaren is dat jaarlijks tien procent van de woningeigenaren een of meer duurzame maatregelen neemt. Dat is een kleine versnelling ten opzichte van het huidige tempo waarin zeven procent van de woningeigenaren verduurzamingsmaatregelen neemt.

GEMEENTEN EN ENERGIEBESPARING

Snel die eerste stappen zetten is dus onmisbaar als we duurzame doelen willen halen. Maar snelheid maken gebeurt niet vanzelf. Daarvoor zijn initiatieven vanuit de nationale overheid, de lokale overheid en de markt nodig. Gemeentes zouden dit jaar al met een campagne rondom individuele energiebesparing moeten beginnen. Menige gemeente is al op de goede weg door vraag en aanbod te bundelen. Ze werken samen met energiecoöperaties en bewonerswerkgroepen. Er is ervaring met energieloketten en hun adviseurs. Aan initiatieven ontbreekt het dus niet. Maar energiebesparing en een individuele aanpak moet wel op een hoger plan komen. Benut hierbij de RES. In de loop van 2020 zou in elke RES een strategisch deelplan moeten staan voor energiebesparing, met een concrete doelstelling voor 2030 en een uitvoeringsplan.

Het klimaatdoel van 2030 komt sneller in zicht als gemeenten werk maken van energiebesparing en de individuele aanpak.

 Yvonne Boerakker
Manager Transitie Gebouwde Omgeving Enpuls

Yvonne heeft twintig jaar ervaring in de energiesector zowel bij de overheid als in het bedrijfsleven. Energiebesparingsbeleid in de gebouwde omgeving, in nationale en internationale context, heeft al jaren haar focus. "Een goede analyse is de basis, maar uiteindelijk gaat het om doen. We zullen aan de slag moeten, ook al hebben we niet alle antwoorden. Helderheid bieden daar waar het kan, biedt handelingsperspectief. Een aansprekende en duidelijke boodschap in combinatie met ontzorging leidt tot actie. Zo komen de klimaatdoelen stap voor stap dichterbij."

 Jan Peters
Ambassadeur energietransitie Enexis Groep

Jan Peters heeft 46 jaar ervaring, 8 jaar als pionier in het Afrikaanse Rwanda en 38 jaar in de energiesector in Nederland. Hij werkte in de gehele energieketen, aan de productie van elektriciteit en warmte, aan de distributie en aan de zijde van de verbruiker. Met steeds veel aandacht voor innovatie en projectontwikkeling. Daarnaast werkte hij 15 jaar als directeur asset management bij Enexis. Als gepensioneerde blijft hij een groot deel van de week actief met duurzame energie, enerzijds als ambassadeur energietransitie voor de Enexis Holding en anderzijds als voorzitter van een lokale energiecoöperatie. Privé heeft Jan het aardgasverbruik van zijn huis teruggebracht van 4000 m3 naar 500 m3 per jaar. Hij wekt zijn elektriciteit voor onder meer warmtepomp en auto zelf duurzaam op.

ENPULS WIL DE ENERGIETRANSITIE VERSNELLEN

Enpuls is een jonge, onafhankelijke organisatie van visionairs, businessdenkers en conceptontwikkelaars, die zich richt op versnelling van de energietransitie. Enpuls werkt hiervoor aan diensten en producten die de markt (nog) niet ontwikkelt en maakt visies op realisering van de energietransitie, onder meer voor gemeenten. Enpuls is in 2016 opgericht door Enexis Groep.

Bezoekadres

Enpuls werkt in LAB.073
Orthen 63
5231 XP 's-Hertogenbosch

Postadres

Postbus 856
5201 AW 's-Hertogenbosch

www.enpuls.nl

**STAP VOOR STAP
KLIMAATDOELEN
BEREIKEN**

Energiebesparing: ideaal startpunt voor de transitie

In een Regionale Energiestrategie (RES) hoort meer te staan dan alleen wijkgerichte plannen. Ook een aanpak voor individuele woningeigenaren mag niet ontbreken. Maak als gemeente duidelijk welke stappen inwoners kunnen zetten om hun woning te verduurzamen. Vertel daarom snel welke wijken voorlopig niet van het aardgas af gaan. Zet met name in deze wijken stevig in op woningisolatie, en hoe je juist hier stapsgewijs resultaat bereikt. Geef bewoners handvatten en duidelijkheid. Want onduidelijkheid zorgt voor passiviteit. Begin in 2020 al met een voorlichtings- en inspiratiecampagne. Vandaag nog starten met energiebesparing brengt de klimaatdoelstelling voor 2030 dichterbij, stellen Yvonne Boerakker (Enpuls) en Jan Peters (Enexis Groep).

Het is een grote uitdaging. De complete verduurzaming van alle woningen en andere gebouwen in 2050. En in 2030 al een reductie van 3,4 Mton CO₂. Deze klimaatdoelen bereken we alleen als we vandaag beginnen en stap voor stap werken aan de energietransitie. Bij Enpuls zien we dat een combinatie van initiatieven voor verduurzaming in wijken, buurten én thuis bij individuele bewoners kansrijk en hard nodig is.

Gemeenten werken samen met provincie, waterschap en andere belanghebbenden aan een Regionale Energiestrategie (RES). Met zo'n RES komen ze tot cruciale keuzes. Hoe ziet de transitie van fossiele naar duurzame bronnen eruit, welke infrastructuur is nodig voor energie en opslag en hoe zorgen we voor opwekking van duurzame elektriciteit? Welke duurzame warmtebronnen zijn er in de regio? In de beeldvorming lijkt het of een RES vooral gaat over het lokaal duurzaam opwekken van elektriciteit en over wijken

die in een stap van het aardgas af gaan. Maar daar zal in het merendeel van de wijken geen sprake van zijn. Terwijl er wel overal veel winst is te halen met energiebesparing. Het is zelfs de meest effectieve maatregel om snel heel veel CO₂-reductie te realiseren.

ENERGIEBESPARING ALS STARTPUNT VAN DE OPLOSSING

Grofweg zijn er in 2050 voor de gebouwde omgeving drie 'eindbestemmingen' van de energietransitie. Straks heeft iedereen een verwarmd huis met een warmtepomp (all electric met duurzaam opgewekte stroom), een hybride warmtepomp (groengas en groene waterstof) of een warmtenet (duurzame warmte). Energiebesparing is bij al deze duurzame energiebronnen het startpunt en een belangrijk deel van de oplossing. Goede isolatie is een voorwaarde om de drie verwarmingstechnieken efficiënt en duurzaam te kunnen toepassen.

Het Planbureau voor de Leefomgeving gaat bijvoorbeeld in haar eerste doorrekeningen niet voor niets uit van een labelsprong voor een groot deel van de gebouwen (minimaal naar label B). Energie besparen is dus ook hier het uitgangspunt.

Groene elektriciteit, groengas of duurzame warmte zijn in de toekomst niet in overvloed beschikbaar. In elk geval niet tegen zeer lage kosten en onbepaald, ook al wordt dat in de media soms gesuggereerd. Ruimtelijke inpassing en het fluctuerend

“Energiebesparing is zelfs de meest effectieve maatregel om snel heel veel CO₂-reductie te realiseren.”

karakter van duurzame opwek (wind- en zonne-energie) spelen een rol bij de beschikbaarheid. Voor groen gas zal de beschikbaarheid van biomassa in eigen land een beperking vormen. Ook groene waterstof is geen wondermiddel. Je hebt veel duurzaam opgewekte elektriciteit nodig voor de productie ervan. En voor het produceren van duurzame warmte zijn doorgaans grote investeringen nodig en een lange voorbereidingstijd (meer dan vijf jaar). Het is dus belangrijk om ervoor te zorgen dat de warmtevraag afneemt. Daarom zal energiebesparing altijd nodig zijn om klimaatdoelen op tijd te halen. Het is zelfs het belangrijkste middel om 50 procent reductie van CO₂ te halen in 2030.

Het mooie van energiebesparing is dat de woningeigenaar er vandaag al mee kan beginnen. Welke duurzame oplossing een woningeigenaar of wijk straks uiteindelijk ook kiest, met

een geïsoleerd huis is hij klaar voor de toekomst. Isolatie is los van de warmtebron per woning te plannen en uit te voeren. Het is ook de enige grootschalig haalbare maatregel. Om over te stappen op een duurzame vorm van verwarming (hybride warmtepomp, elektrische warmtepomp, of een warmtenet op midden- of lage temperatuur) is per woning gemiddeld een warmtevraag besparing van 30 tot 50 procent nodig. Het percentage hangt af van de duurzame bron waarmee verwarmd wordt. Voor een hoge temperatuur warmtenet is energiebesparing en dus ook isolatie noodzakelijk om op termijn verder te kunnen verduurzamen. En daarmee bedoelen we: andere duurzame bronnen aansluiten zoals geothermie of restwarmte uit een datacenter. Door algehele energiebesparing wordt de warmtevraag per woning lager en kunnen er meer woningen op dezelfde bron worden aangesloten.

TWEE SPOREN: ONTZORGEN WONINGEIGENAREN EN WIJKGERICHTE AANPAK

Hoe kunnen we energiebesparing versnellen? Het Integraal Nationaal Energie- en Klimaatplan 2021-2030 noemt twee sporen: het ondersteunen en ontzorgen van individuele woningeigenaren en een wijkgerichte aanpak. In de individuele aanpak gaat het om handelingsperspectief voor alle groepen woningeigenaren, zodat ze met hun eigen huis aan de slag gaan. De wijk aanpak is vooral van belang in wijken waar warmtenetten potentie hebben, in veel gevallen in stedelijke gebieden. Maar een warmtenet is voor de meeste wijken in ons land geen haalbare kaart. Het is belangrijk dat op korte termijn in elke RES komt te staan in welke wijken een warmtenet zeker geen optie is. In deze wijken kun je maximaal inzetten op energiebesparing met een individuele aanpak. Hiermee valt 30 tot 50% te besparen op woningniveau. Nu helderheid hierover creëren

in de RES geeft bewoners handelingsperspectief en zorgt dat ze nu al in actie komen en niet gaan wachten de beschikbaarheid van de transitievisies warmte in 2021.

STAPSGEWIJS VERDUURZAMEN ALS UITGANGSPUNT

Voor de meeste woningbezitters is het maken van energiebesparingsplannen zonder hulp niet vanzelfsprekend. Ondersteuning vanuit de gemeente van individuele woningeigenaren moet daarom voorop staan. Te beginnen met een voorlichtings- en inspiratiecampagne over energiebesparing, gericht op alle woningeigenaren. Bewoners die zich aanmelden voor een vervolg krijgen begeleiding bij het opstellen van een plan van aanpak. Compleet met een begroting en een doorkijk over verdere maatregelen waarmee ze CO₂-neutraal kunnen wonen en/of zelf energie produceren. Zo creëer je waarde op individueel niveau.

Communicatie is dus veel meer dan een social media-campagne en adverteren in huis-aan-huisbladen. Het gaat over het organiseren van de dialoog met bewoners en het vergroten van bewustzijn in de gemeenschap. Samen met partners. Voor groepen inwoners zijn immers andere partijen dan de gemeente meer aangewezen om achter de voordeur te komen. De gemeente kan wel faciliteren door zulke partijen hun rol te laten nemen.

GOED VOOR HET DRAAGVLAK

Hoe begin je de dialoog met je inwoners? Leg in het gesprek de nadruk op stapsgewijze verduurzaming. 'Van het aardgas af' hoeft niet in één keer, er is tijd. Mensen kunnen dus natuurlijke momenten benutten, zoals de vervanging van een cv-ketel aan het eind van zijn levensduur. Of een verbouwing die ze toch

al in de planning hadden, zoals het vervangen van de keuken, een nieuwe vloer of het realiseren van een aanbouw. Op dat natuurlijke ritme zijn maatregelen beter inpasbaar in levens van mensen. En de investeringen zullen beter te behappen zijn. Communiceer niet enkel met termen als aardgasvrij, CO₂-neutraal en duurzaamheid. Mensen komen eerder in actie als het gaat over hun gezondheid en veiligheid, wooncomfort, een koeler huis in de zomer, betaalbaarheid en levensloopbestendigheid. Dat maakt het concreet en spreekt meer tot de verbeelding.

Energiebesparing leidt dus direct tot voordelen bij bewoners. Isolatie maakt een woning comfortabeler, zowel in het stook-

“Het klimaatdoel van 2030 komt sneller in zicht als gemeenten werk maken van energiebesparing en de individuele aanpak.”

seizoen als tijdens warme zomerdagen. Bewoners die een begin maken met verduurzamen zullen hun energierekening zien dalen.

Emissies gaan ook meteen omlaag. Ook al is het een beperkte reductie per stap, het gaat in principe over alle woningen. De totale impact kan dus aanzienlijk zijn. De eerste stappen komen neer op kierdichting, isolatie van de woning en warmterugwinning uit ventilatielucht. Hierna is de vervolgroute naar aardgasvrij - of het nu in de vorm van een warmtenet, groen

STAP 1

Geef aan waar voorlopig geen warmtenet komt.

STAP 2

Informeer: Start een campagne rondom individuele energiebesparing.

STAP 3

Ondersteun en ontzorg de woningeigenaren.

STAP 4

Stimuleer vervolgstappen.

